

AZ ALKOTMÁNYBÍRÓSÁG 11/2017. (V. 26.) AB HATÁROZATA

a Pécsi Ítélőtábla Bhar.I.15/2015/3. számú végzése alaptörvény-ellenességének megállapításáról és megsemmisítéséről, valamint a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény 56. § (4) bekezdése és 376/A. § (1) bekezdésének c) pontja együttes alkalmazásával kapcsolatos alkotmányos követelmény megállapításáról

Az Alkotmánybíróság teljes ülése alkotmányjogi panasz tárgyában meghozta a következő

h a t á r o z a t o t:

1. Az Alkotmánybíróság megállapítja, hogy a Pécsi Ítélőtábla Bhar.I.15/2015/3. számú végzése sérti az Alaptörvény XXVIII. cikk (7) bekezdésében biztosított jogorvoslathoz való jogot, ezért azt megsemmisíti.

2. Az Alkotmánybíróság megállapítja, hogy a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény 56. § (4) bekezdése és a 367/A. § (1) bekezdésének c) pontja együttes alkalmazása során az Alaptörvény XXVIII. cikk (7) bekezdéséből, a jogorvoslathoz való jogból eredő alkotmányos követelmény, hogy a pótmagánvádló a fellebbezési jogát a pótmagánvádas eljárás tárgyalási szakaszában is kizárólag a szabályszerű meghatalmazással rendelkező jogi képviselője útján gyakorolhatja. Ennek megfelelően a bíróságnak a jogorvoslati nyilatkozat megtételére – ha szükséges, a nyilatkozat tartalmát érintő egyeztetés lehetőségének biztosításával – abban az esetben is a pótmagánvádló jogi képviselőjét kell felhívnia és a jogi képviselő jogorvoslati nyilatkozatát a pótmagánvádló képviseletében tett jognyilatkozatnak kell értékelnie, ha a pótmagánvádló a tárgyaláson jelen van.

Az Alkotmánybíróság elrendeli e határozatának a Magyar Közlönyben való közzétételét.

I n d o k o l á s

I.

- [1] 1. Az indítványozó [jogi képviselője dr. Horváth Lóránd ügyvéd (1024 Bp., Ady Endre u. 8.) útján] az Alkotmánybíróságról szóló 2011. évi CLI. törvény (a továbbiakban: Abtv.) 27. §-a szerinti alkotmányjogi panasszal fordult az Alkotmánybírósághoz.
- [2] 1.1. Az alkotmányjogi panasz alapjául szolgáló ügyben az indítványozó – pótmagánvádlóként eljárva – meghatalmazott jogi képviselője útján benyújtott vádindítványában vádat emelt egy magánszeméllyel szemben közúti baleset gondatlan okozásának vétsége miatt. A vádindítvány alapján a Szekszárdi Járásbíróság a 2013. október 30. napján kelt, 9.B.638/2012/17. számú ítéletében a vádlott bűnösségét megállapította és egy évre próbára bocsátotta. A járásbíróság ítélete ellen a vádlott és védője felmentés érdekében fellebbezéssel élt.
- [3] 1.2. A Szekszárdi Törvényszék mint másodfokú bíróság az ügyben tárgyalást tűzött ki, majd a 2014. október 16. napján kelt, 5.Bf.208/2013/12. számú ítéletében a Szekszárdi Járásbíróság ítéletét megváltoztatta, és a vádlottat a közúti baleset gondatlan okozása vétségének vádjától felmentette.
- [4] Az ítélet kihirdetése után a másodfokú tanács elnökének a jogorvoslat tekintetében feltett kérdésére – a törvényben foglalt sorrendtől eltérően – elsőként a vádlott és a védő nyilatkozott, akik az ítéletet tudomásul vették.

Ezt követően a pótmagánvádló jogi képviselője az ítélet ellen bűnösség megállapítása és büntetés kiszabása végett fellebbezést jelentett be, majd a bíróság elnöke utolsóként nyilatkoztatta a pótmagánvádlót, aki nyilatkozata szerint az ítéletet tudomásul vette.

- [5] Ezután a tanács elnöke kihirdette azt a végzést, amely szerint a törvényszék az ítélet ellen bejelentett fellebbezésre figyelemmel az iratokat felterjeszteni rendeli a Pécsi Ítéltáblához, majd a tárgyalást berekesztette. A tárgyalás berekesztését követően – a másodfokú tárgyaláson készült jegyzőkönyv adatai alapján – a tanács elnökének felhívására a tárgyalóteremből távozó jelenlévőket a jegyzőkönyvvezető visszaszólította, majd a tanács elnöke közölte, hogy a pótmagánvádló jogi képviselője önálló fellebbezési joga hiányában, a pótmagánvádló nyilatkozatára tekintettel tisztázni szükséges, kíván-e fellebbezéssel élni a harmadfokú bírósághoz, ezért nyilatkozattételre hívta fel a pótmagánvádlót és jogi képviselőjét, hogy a jogorvoslatot illetően szándékukat egyeztetnék-e. A pótmagánvádló jogi képviselője erre úgy nyilatkozott, hogy a pótmagánvádlóval abban állapodtak meg, hogy a vádlott felmentése esetén fellebbezést fognak bejelenteni. A pótmagánvádló pedig közölte, hogy a korábban jegyzőkönyvezett nyilatkozatával azt kívánta kifejezésre juttatni, hogy megértette a határozatot, egyébként fellebbezéssel kíván élni az ellen.
- [6] Mindezek után a másodfokú tanács elnöke megállapította, hogy a jogorvoslati nyilatkozatok helyesen kerültek rögzítésre és a jelenlévőket elbocsátotta a tárgyalóteremből.
- [7] 2. A Pécsi Ítéltábla mint harmadfokú bíróság a Bhar.I.15/2015/3. számú végzésében a pótmagánvádló jogi képviselője által bejelentett fellebbezést – érdemi vizsgálat nélkül – elutasította. Indokolásában kifejtette, hogy tévedett a másodfokú bíróság, amikor a pótmagánvádló jogi képviselője által az ítélet ellen bűnösség megállapítása és büntetés kiszabása végett bejelentett fellebbezését az ítélet kihirdetését követően nem utasította el, hanem az ítélet ellen bejelentett fellebbezésre figyelemmel az iratokat felterjesztette a harmadfokú bírósághoz. Ugyanis a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény (továbbiakban: Be.) 367/A. § (1) bekezdése értelmében egyértelmű, hogy a pótmagánvádló jogi képviselője önálló fellebbezési joggal nem rendelkezik, ekként tévesen történt a jogorvoslat tekintetében már a nyilatkozatása is. Ezen kívül megállapította, hogy következetes az ítélkezési gyakorlat a tekintetben is, hogy amennyiben a fellebbezésre egyébként jogosultsággal nem rendelkező – azonban mégis nyilatkozó – jogi képviselő és az általa képviselt pótmagánvádló jognyilatkozata a jogorvoslat tekintetében eltér, nyilvánvalóan a jogorvoslati joggal rendelkező pótmagánvádló nyilatkozata az irányadó. Ebben az esetben pedig a pótmagánvádló az ítéletet a kihirdetését követően tudomásul vette. Mindezek alapján a másodfokú bíróság akkor járt volna el helyesen, ha a pótmagánvádló jogi képviselője által a másodfokú bíróság határozata ellen bejelentett fellebbezést – miután már a pótmagánvádló jogi képviselőjének nyilatkozatása is tévesen történt – mint nem jogosulttól származót elutasítja.
- [8] Rámutatott arra is, hogy a tárgyalás berekesztése után perbeli cselekmények már nem végezhetőek, így a pótmagánvádló tárgyalás berekesztését követően tett azon nyilatkozata, hogy az ítélet ellen fellebbezéssel kíván élni, joghatályos nyilatkozatnak nem tekinthető, ezért a harmadfokú bíróság a pótmagánvádló jogi képviselője által bejelentett fellebbezést – mivel az a másodfokú bíróság részéről nem történt meg – mint nem jogosulttól származót elutasította.
- [9] 3. Az indítványozó ezt követően fordult alkotmányjogi panasszal az Alkotmánybírósághoz. Panaszában és annak kiegészítéseiben kifejtette, hogy a Pécsi Ítéltábla pótmagánvádlót megillető jogorvoslati jogot érintő jogértelmezése megsértette az Alaptörvény XXVIII. cikk (7) bekezdésében garantált jogorvoslathoz való jogot.
- [10] Az indítványozó hivatkozott az Alkotmánybíróság 14/2015. (V. 26.) AB határozatára (a továbbiakban: Abh.) és az abban – a képviseleti és jogorvoslathoz való jogot érintően – megfogalmazott alkotmányos követelményre utalva kifejtette, hogy a másodfokú bírósági eljárásban a pótmagánvádló jogi képviselőjének jogorvoslati nyilatkozattal kapcsolatos felhívása után nem lett volna szükség a pótmagánvádló nyilatkoztatására is, hiszen a jogi képviselő jogorvoslati nyilatkozata joghatályos volt. Ebből következően a harmadfokú bíróság tévesen – a jogorvoslathoz való alapjogot akadályozó módon – értelmezte a Be. 56. § (4) bekezdése, valamint a Be. 367/A. § (1) bekezdés c) pontja alapján a pótmagánvádló jogi képviselőjét megillető jogorvoslati jog terjedelmét azzal, hogy a bejelentett fellebbezést – mint nem jogosulttól származót – érdemi vizsgálat nélkül elutasította, holott a Be. említett szabályai, valamint az Abh.-ban megfogalmazott alkotmányos követelmény alapján egyértelműen megállapítható, hogy a fellebbezés érdemi elbírálásra alkalmas volt. Emellett kifejtette az indítványozó azt is, hogy a másodfokú bíróság a pótmagánvádló szükségtelen nyilatkoztatásából eredő hibáját – a tárgyalás berekesztését követően eszközölt meghallgatással – ki is javította, tehát a harmadfokú bíróság számára teljesen

egyértelműen világossá kellett válnia, hogy mire irányul a pótmagánvádló és annak jogi képviselőjének a szándéka.

- [11] Mindezekre figyelemmel az indítványozó kérte a Pécsi Ítélőtábla Bhar.I.15/2015/3. számú végzése alaptörvényellenességének megállapítását és megsemmisítését.

II.

- [12] Az Alkotmánybíróság által figyelembe vett jogszabályi rendelkezések:

- [13] 1. Az Alaptörvény rendelkezései:

„XXVIII. cikk (7) Mindenkinek joga van ahhoz, hogy jogorvoslattal éljen az olyan bírósági, hatósági és más közigazgatási döntés ellen, amely a jogát vagy jogos érdekét sérti.”

„28. cikk A bíróságok a jogalkalmazás során a jogszabályok szövegét elsősorban azok céljával és az Alaptörvénnyel összhangban értelmezik. Az Alaptörvény és a jogszabályok értelmezésekor azt kell feltételezni, hogy a józan észnek és a közjónak megfelelő, erkölcsös és gazdaságos célt szolgálnak.”

- [14] 2. A Be. alkalmazott rendelkezései:

„56. § (4) A pótmagánvádló ügyvédi képviselete kötelező, kivéve, ha a természetes személy pótmagánvádló jogi szakvizsgával rendelkezik. Nem természetes személy pótmagánvádló képviseletének ellátására a sértett ügyvezetésre vagy képviseletre feljogosított tagja vagy tisztségviselője, illetőleg a sértettel alkalmazotti jogviszonyban lévő személy is jogosult, feltéve, hogy jogi szakvizsgával rendelkezik.”

„367/A. § (1) A másodfokú bíróság ügydöntő határozata ellen fellebbezésre jogosult a harmadfokú bírósághoz [...]

c) a pótmagánvádló,

[...]

(2) [...] a pótmagánvádló kizárólag a vádlott terhére fellebbezhet.”

III.

- [15] 1. Az Abtv. 56. § (1) bekezdésében meghatározottak szerint az Alkotmánybíróságnak elsődlegesen az alkotmányjogi panasz befogadhatóságáról szükséges döntenie.

- [16] 1.1. Az Abtv. 30. § (1) bekezdése szerint az alkotmányjogi panaszt a sérelmezett döntés kézbesítésétől számított hatvan napon belül lehet írásban benyújtani. Az Alkotmánybíróság megállapította, hogy az indítványozó alkotmányjogi panaszát határidőn belül terjesztette elő.

- [17] Az alkotmányjogi panasz a határozott kérelem Abtv. 52. § (1b) bekezdésében előírt feltételeinek az alábbiak szerint felel meg. Az indítvány az Alkotmánybíróság hatáskörére és az indítványozó jogosultságára vonatkozó hivatkozást tartalmaz, megjelöli az Alaptörvényben biztosított jogok sérelmének lényegét, az Alaptörvény megsértett rendelkezését és megfelelő indokolást is tartalmaz. Ezenkívül megjelöli a sérelmezett bírói döntést és kifejezetten kéri annak megsemmisítését.

- [18] 1.2. Az Alkotmánybíróság az Abtv. 56. § (2) bekezdése alapján a továbbiakban azt vizsgálta meg, hogy az Abtv. 27. §-ában, valamint az Abtv. 29–31. §-aiban foglalt tartalmi feltételeket az alkotmányjogi panasz kimeríti-e.

- [19] Az Alkotmánybíróságnak mindezek alapján vizsgálnia kellett, hogy fennáll-e az indítványozó egyedi ügyben való érintettsége. Az indítványozó egyedi ügyben való érintettsége megállapítható, hiszen az általa állított sérelem olyan Alaptörvényben garantált joggal kapcsolatban merült fel, amelyet a jogalkotó a Be. meghatározott rendelkezései közvetítésével is biztosítani kívánt számára (Abh., Indokolás [18]). Megállapítható továbbá, hogy az indítványozónak a támadott határozattal szemben további jogorvoslati lehetősége nem állt fenn.

- [20] Az Abtv. 29. §-a a befogadhatóság további tartalmi feltételeiként nevesíti, hogy a panasznak a bírói döntést érdemben befolyásoló alaptörvény-ellenességet vagy alapvető alkotmányjogi jelentőségű kérdést kell tartalmaznia.
- [21] Az Alkotmánybíróság az Abh.-ban megállapított alkotmányos követelményben rögzítette, hogy a pótmagánvádas eljárásban a pótmagánvádló szabályszerű meghatalmazással rendelkező jogi képviselőjének a vádlói szerepkörében eljáró pótmagánvádló nevében tett és a meghatalmazás kereteit túl nem lépő nyilatkozatát – további feltétel megkövetelése nélkül – a pótmagánvádló képviseletében benyújtott jognyilatkozatnak kell értékelni. Az indítványozó álláspontja szerint a büntetőügyben eljáró bíróságok azon jogértelmezése sérti az Alaptörvény XXVIII. cikk (7) bekezdésében garantált jogorvoslathoz való jogát, amely nem tekintette a pótmagánvádló nevében bejelentettnek a jogi képviselője által a tárgyaláson tett fellebbezési nyilatkozatot. Az Alkotmánybíróság álláspontja szerint az alkotmányjogi panaszban állított kifogás a bírói döntést érdemben befolyásolhatta, ami felveti a bírói döntés alaptörvény-ellenességének kételyét {7/2013. (III. 1.) AB határozat, Indokolás [20]}.
- [22] Az Alkotmánybíróság megállapította továbbá, hogy az indítványozó által felvázolt alkotmányossági probléma vizsgálata az egyedi ügyön túlmutató jelentőségű, mert az alkotmányos követelményt előíró Abh.-ban vizsgált alapügyben a jogorvoslathoz való jogot korlátozó – a jogorvoslati nyilatkozat pótmagánvádló általi aláírását feltételként megkövetelő – bírói jogértelmezés kifejezetten a pótmagánvádas eljárás írásbeli szakaszát érintette. Jelen ügyben pedig a pótmagánvádas eljárás tárgyalási szakaszában felmerült azon kérdésre kell választ találnia az Alkotmánybíróságnak, hogy hogyan gyakorolhatja az Alaptörvénnyel összhangban a pótmagánvádló fellebbezési jogát a tárgyaláson, ha azon a pótmagánvádló és jogi képviselője is egyidejűleg jelen vannak.
- [23] 2. A fentiek alapján az Alkotmánybíróság tanácsa az alkotmányjogi panaszt 2016. április 26. napján befogadta.

IV.

- [24] Az alkotmányjogi panasz megalapozott.
- [25] 1. Az indítványozó alkotmányjogi panaszában a jogorvoslathoz való jog sérelmére hivatkozott, amelynek okát abban látta, hogy az eljáró ítélőtábla a képviselet szabályait Alaptörvénybe ütköző módon értelmezte, illetve hagyta figyelmen kívül. Mindezekre figyelemmel az Alkotmánybíróság a panasz elbírálása során – az Alaptörvény R) cikk (3) bekezdésében foglalt alaptörvény-értelmezési kötelezettségének megfelelően – először felvázolja a bíróságokat terhelő, a jogorvoslathoz való jog pótmagánvádas eljárásban – a kötelező jogi képviselet szabályaival összhangban – történő érvényesítésével összefüggő alkotmányos kötelezettséget.
- [26] 2. Az Alaptörvény XXVIII. cikk (7) bekezdése szerint mindenkinek joga van ahhoz, hogy jogorvoslattal éljen az olyan bírósági, hatósági és más közigazgatási döntés ellen, amely a jogát vagy jogos érdekét sérti.
- [27] 2.1. Az Alkotmánybíróság számos alkalommal, többféle szempontból foglalkozott a jogorvoslati jog alkotmányos tartalmával. Az Alkotmánybíróság következetes gyakorlata szerint a jogorvoslathoz való jog lényegi tartalma az érdemi határozatok tekintetében a más szervhez, vagy ugyanazon szervezeten belüli magasabb fórumhoz fordulás lehetősége {lásd: 5/1992. (I. 30.) AB határozat, ABH 1992, 27, 31.; 35/2013. (XI. 22.) AB határozat, Indokolás [16], legutóbb megerősítve: 3059/2017. (III. 20.) AB végzés, Indokolás [15]}.
- [28] A jogorvoslathoz való alapjog biztosítását jelenti, ha az eljárásban a törvény garantálja az érintett számára, hogy ügyét az alapügyben eljáró szervtől különböző szerv bírálja el (513/B/1994. AB határozat, ABH 1994, 731, 734.). Minden jogorvoslat lényegi eleme a „jogorvoslás” lehetősége, vagyis a jogorvoslat fogalmilag és szubsztanciálisan tartalmazza a jogsérelem orvosolhatóságát {23/1998. (VI. 9.) AB határozat, ABH 1998, 182, 186., 3064/2014. (III. 26.) AB határozat, Indokolás [15]; legutóbb megerősítve: 24/2015. (VII. 7.) AB határozat, Indokolás [19]}. A különböző eljárásokban a jogalkotó eltérő jogorvoslati formákat, jogorvoslatot elbíráló fórumokat állapíthat meg, valamint azt is eltérően határozhatja meg, hogy hány fokú jogorvoslati rendszer érvényesülhet {1437/B/1990. AB határozat, ABH 1992, 453, 454.; hasonlóan: 22/2014. (VII. 15.) AB határozat, Indokolás [95]}.
- [29] Az Alkotmánybíróság értelmezésében az Alaptörvényben biztosított jogorvoslathoz való jog tényleges és hatékony jogorvoslat lehetőségének a biztosítását követeli meg, így nem csak abban az esetben állapítható meg az alapjog sérelme, ha a jogorvoslat lehetőségét teljesen kizárták {lásd például 36/2013. (XII. 5.) AB határozat, Indokolás [61]}, hanem akkor is, ha a jogszabályban egyébként biztosított jogorvoslat más okból nem tud tényle-

gesen és hatékonyan érvényesülni, így például ha azt a részletszabályok rendelkezései akadályozzák meg, ezáltal üresítve ki, illetve téve formálissá a jogorvoslathoz való jogot (lásd 21/1997. (III. 26.) AB határozat, ABH 1997, 103, 105–106.; megerősítve: Abh., Indokolás [31]).

- [30] 2.2. Az Alkotmánybíróság az Abh.-ban leszögezte, hogy a jogorvoslathoz való jog tényleges és hatékony érvényesülése nem csupán a jogalkotóval szemben (a jogszabályok tartalmát illetően) fennálló követelmény, hanem az Alaptörvény 28. cikkéből következően (a jogszabályok értelmezése során) a jogalkalmazó szerveket is kötelezi. Mindez összhangban van az 1993. évi XXXI. törvénnyel kihirdetett, az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló Egyezmény (a továbbiakban: Egyezmény) 13. cikkében garantált hatékony jogorvoslathoz való jognak az Emberi Jogok Európai Bírósága (a továbbiakban: EJEB) ítélezési gyakorlatában kibontott tartalmával is. Az EJEB maga is hangsúlyozta ugyanis, hogy az Egyezmény 13. cikkében biztosított jogorvoslati jog hatékonyságának mind a jogszabályok, mind azok gyakorlati érvényesülését illetően is fenn kell állnia, amit az Egyezményben részes államok hatóságai nem akadályozhatnak működésük során jogszerűtlenül *{Ilhan kontra Törökország [GC] (22277/93.)}*, 2000. június 27., 97. bekezdés; *Karácsony és mások kontra Magyarország (42461/13.)*, 2014. szeptember 16., 96. bekezdés; *Szél és mások kontra Magyarország (44357/13.)*, 2014. szeptember 16., 93. bekezdés} (lásd: Abh., Indokolás [32]).
- [31] 2.3. Az Alkotmánybíróság korábban megállapította, hogy bár a pótmagánvád intézményének bevezetése az Alaptörvényből kényszerítően nem következik *{3014/2013. (I. 28.) AB végzés, ABH 2013, 1201, 1202.; legutóbb megerősítve: 3207/2016. (X. 17.) AB végzés, Indokolás [13]}*, ugyanakkor a törvényhozó a büntetőeljárás során bizonyos esetkörben, az ott meghatározott feltételekkel mégis lehetővé tette a hatályos eljárásjogi törvényben a sértett számára a büntetőigény bíróság általi elbírálásának kezdeményezését, amelynek keretében meghatározott feltételek fennállása esetén jogorvoslati jogot is biztosított a bírósági döntésekkel szemben a pótmagánvádló részére. A jogorvoslat lehetőségének jogalkotó általi megteremtése a fellebbezést elbíráló bíróságok számára egyúttal olyan, az Alaptörvény 28. cikkéből fakadó alkotmányos kötelezettséget is létrehozott, amely szerint jogalkalmazásuk során a jogalkotó által megnyitott jogorvoslat lehetősége – annak gyakorolhatóságához kapcsolt kötelező jogi képviselő szakértő fellebbezések megkövetelésében testet öltő céljával összhangban – az Alaptörvényből levezethető követelményeknek megfelelően, így hatékonyan és ténylegesen is érvényesüljön (Abh., Indokolás [43]).
- [32] 3. Az alkotmányjogi panasz alapjául szolgáló büntetőügyben – az Abh.-hoz hasonlóan – az Alkotmánybíróság által eldöntendő alkotmányossági probléma a pótmagánvádas ügyekben a pótmagánvádlót megillető, de a kötelező jogi képviselő szabályával összhangban gyakorolható fellebbezési jogosultság bíróság általi jogértelmezését érinti.
- [33] 3.1. A Be. 367/A. § (1) bekezdésének c) pontja a másodfokú bíróság ügydöntő határozata elleni fellebbezésre – a Be. 324. § (1) bekezdés c) pontjával egyezően – a pótmagánvádlót jogosítja fel, a jogszabályhely a fellebbezésre jogosultak között a pótmagánvádló jogi képviselőjét nem említi. Mindez tehát azt jelenti, hogy a pótmagánvádló jogi képviselőjét a büntetőeljárás során saját jogán – azaz önálló, a pótmagánvádlótól független – fellebbezési jog nem illeti meg.
- [34] 3.2. A Be. ugyanakkor választást nem tűrő, kötelező jelleggel írja elő azt is, hogy a pótmagánvádas eljárás során a pótmagánvádló ügyvédi képviselete mindvégig kötelező, kivéve, ha a természetes személy pótmagánvádló maga, vagy nem természetes személy pótmagánvádló képviseletére egyébként is jogosult személy jogi szakvizsgával rendelkezik [lásd: Be. 56. § (4) bekezdés].
- [35] Az Alkotmánybíróság korábban megállapította, hogy az ismertetett rendelkezések értelmében – az említett kivételtől eltekintve – a pótmagánvádló a vádlói szerepkörében soha nem léphet fel kizárólag személyesen, a pótmagánvádas eljárásban a képviseletére ügyvédet kell meghatalmaznia. A pótmagánvádas ügyben történő képviseletre szóló – tehát büntetőeljárásbeli képviseletre vonatkozó – meghatalmazás a vádindítvány elkészítésére, benyújtására, valamint a vád képviseletére és az ezzel összefüggő jognyilatkozatok megtételére terjed ki. *{Nem tartozik ebbe a körbe az az eset, ha a természetes személy pótmagánvádlót a pótmagánvádas eljárás során sértett tanúként hallgatják ki, ebben az esetben ugyanis személyes közreműködési (vallomástételi) – és nem a vádképviselettel együtt járó – kötelezettségét teljesíti, amely esetén egyébként is kizárt a képvise-*

let [lásd: Be. 56. § (1) bekezdés]. A vádlói szerepkört pótmagánvádló tanúkihallgatása során is értelemszerűen a jogi képviselője látja el.) A jogi képviselet választást nem tűrő előírásának jogalkotó által meghatározott célja a szakszerű vádlói fellépés biztosítása. (Abh., Indokolás [42]). Az Alkotmánybíróság azt is leszögezte, hogy „[a] kötelező jogi képviselet intézménye a perbeli képviseletnek azt a lényegi vonását erősíti, hogy a képviselőnek – különösen pedig a jogi képviselőnek – a szerepe nem csupán a képviselt személy helyettesítése, hanem a képviselt érdekeinek védelme, jogai érvényre juttatásának elősegítése” (942/B/1997. AB határozat, ABH 2001, 943, 945.; megerősítve: Abh., Indokolás [42]).

- [36] 4. Az Alkotmánybíróság az előzőekben ismertetett, Alaptörvényből fakadó követelményekből kiindulva vizsgálta azt, hogy az alkotmányjogi panasz alapjául szolgáló ügyben eljáró ítélőtábla jogértelmezése összhangban áll-e az Alaptörvény XXVIII. cikk (7) bekezdésében garantált jogorvoslathoz való joggal.
- [37] 4.1. Az alkotmányjogi panasz tárgyát képező ügyben az ítélőtábla az indítványozó – meghatalmazással rendelkező – jogi képviselője által, a másodfokú ítélet ellen bejelentett fellebbezését jogosultság hiánya okán elsősorban azért utasította el, mert álláspontja szerint a pótmagánvádló jogi képviselőjét önálló fellebbezési jog nem illeti meg. Végzésében kifejtette, hogy ennek okán a törvényszék részéről szükségtelenül került sor már a jogi képviselő jogorvoslat tekintetében történt nyilatkoztatására is. (Pécsi Ítélőtábla, Bhar.I.15/2015/3. számú végzés, 3. o.) Az ítélőtábla jogértelmezése a Legfelsőbb Bíróság Büntető Kollégiumának a pótmagánvádas eljárás gyakorlati tapasztalatai alapján felmerült egyes jogértelmezést igénylő kérdésekről szóló 90/2011. BK véleményének (a továbbiakban: BKv.) III/7. pontjában rögzített azon megállapításon alapul, amely szerint „[a] pótmagánvádló jogi képviselőjének nincs önálló fellebbezési joga a pótmagánvádas eljárásban. A jogi képviselő arra jogosult, hogy a pótmagánvádlót megillető jogorvoslati nyilatkozatokat és indítványokat előterjessze akkor, ha a pótmagánvádló nincs jelen.” E megállapítás értelmében tehát, ha a tárgyaláson a pótmagánvádló és jogi képviselő is jelen van, utóbbi személy nem gyakorolhatja a vádképviseléssel együtt járó jogokat, arra kizárólag a pótmagánvádló, személyesen jogosult.
- [38] 4.2. Az Indokolás [33]–[35] bekezdéseiben kifejtettek alapján az Alkotmánybíróság arra a következtetésre jutott, hogy az ítélőtábla ismertetett – és a BKv. idézett rendelkezésén alapuló – jogértelmezése nincs összhangban az Alaptörvénnyel.
- [39] 4.2.1. A Be. 367/A. § (1) bekezdésének c) pontja szerinti, a pótmagánvádlót önállóan megillető fellebbezési joggal – az ismertetett kivételtől eltekintve – a pótmagánvádló a Be. 56. § (4) bekezdésének értelmében személyesen nem jogosult élni, kizárólag a jogi képviselője útján. Az Alkotmánybíróság e körben felidézi korábbi megállapítását, amely szerint „[a] pótmagánvádló önálló fellépési (és fellebbezési) joga [...] azt jelenti, hogy a pótmagánvádlókénti fellépésről és az eljárásban teendő jognyilatkozatokról (beleértve a fellebbezést is) a döntést ő maga hozza meg. A szakszerűség biztosítása céljából ugyanakkor a vádképviselet ellátásához szükséges cselekményeket és nyilatkozatokat (így a fellebbezést is) – a pótmagánvádló által adott meghatalmazásban kijelölt körben – helyette és nevében (ezáltal tehát nem a pótmagánvádlótól függetlenül) a jogi képviselő teheti meg. Mindezekből az is következik, hogy addig, amíg a jogi képviselő által kifejtett tevékenység a meghatalmazás biztosította keretek között marad, soha nem önállóan jár el.” (Abh., Indokolás [32]).
- [40] Kétségtelen, hogy a korábbi megállapításokat az Alkotmánybíróság a pótmagánvádas eljárás írásbeli, előkészítő szakaszában meghozott – a vádindítvány elutasításáról rendelkező – döntést érintő jogorvoslattal kapcsolatban fogalmazta meg. Tekintettel azonban arra, hogy a Be. a pótmagánvádló kötelező jogi képviseletét előíró szabálya – különös figyelemmel a szakszerűség biztosításában megragadható céljára – az eljárás egészére azonos módon irányadó, nyilvánvaló, hogy a kötelező jogi képviselet és a hatékony jogorvoslati jog ismertetett alkotmányos összefüggéseinek a pótmagánvádas eljárás tárgyalási szakaszában is érvényesülniük kell. Ez azt is jelenti, hogy a pótmagánvádló kötelező jogi képviseletét előíró rendelkezés nem enyészik el önmagában abból az okból, hogy a pótmagánvádló is jelen van a tárgyaláson, illetve a pótmagánvádló jogi képviselője – ha a meghatalmazás keretei között fejt ki tevékenységét – akkor sem önálló fellebbezési jogát gyakorolja a tárgyaláson, ha azon egyidejűleg a pótmagánvádló is részt vesz. Mindezt megerősítik további – szintén a szakszerű vádképviselet biztosítását szolgáló – a tárgyalási szakaszt érintő eljárási szabályok is. Így a Be. a jogi képviselő számára – szemben a pótmagánvádlóval – kötelezően írja elő a tárgyaláson való jelenlétet, függetlenül attól, hogy a pótmagánvádló jelen van-e a tárgyaláson [lásd: Be. 343. § (1) bekezdés], illetve arra az esetre, ha a jogi

képviselő az eljárás során megszűnik, a Be. az eljáró bíró kötelezettségévé teszi, hogy a pótmagánvádlót felhívja a jogi képviselőtről való gondoskodásra, ennek elmaradása esetén az eljárást a tárgyalási szakaszban meg kell szüntetni [lásd: Be. 343. § (2) bekezdés], nincs lehetőség tehát arra, hogy a pótmagánvádló önállóan folytassa a vád képviselését, illetve tegye meg nyilatkozatait.

- [41] Az Alkotmánybíróság mindezek alapján megállapította, hogy a pótmagánvádló a Be. 367/A. § (1) bekezdésének c) pontjában biztosított fellebbezési jogával – a Be. 56. § (4) bekezdése értelmében – kizárólag jogi képviselője útján élhet a tárgyaláson is, függetlenül attól, hogy a pótmagánvádló a tárgyaláson jelen van vagy sem. A jogi képviselő ugyanis ebben az esetben sem a saját jogán, hanem – a meghatalmazása keretei között, szükség esetén a pótmagánvádlóval történő (újabb) egyeztetést követően – a pótmagánvádló nevében nyilatkozik.
- [42] 4.2.2. Az Alkotmánybíróság nem osztotta az ítéletábra – szintén a BKv. III/7. pontjában írt rendelkezéseken alapuló – azon megállapítását sem, hogy „a fellebbezésre egyébként jogosultsággal nem rendelkező – azonban mégis nyilatkozó – jogi képviselő és az általa képviselt pótmagánvádló jognyilatkozata a jogorvoslat tekintetében eltér, nyilvánvalóan a jogorvoslati joggal rendelkező pótmagánvádló nyilatkozata az irányadó” [Pécsi Ítéletábra, Bhar.I.15/2015/3. számú végzés, 3. o.]. Az Alkotmánybíróság az idézett megállapítással kapcsolatban a következőket tartja szükségesnek leszögezni. A Be. ismertetett szabályainak Alaptörvénnyel összhangban álló alkalmazásából következik, hogy a döntést meghozó bíróságnak a jogorvoslati nyilatkozatok tekintetében kizárólag a pótmagánvádló jogi képviselőjét kell nyilatkoztatnia, akinek ugyanakkor a nyilatkozatot a meghatalmazás keretei között szükséges megtennie. Ennek során az eljáró bíróságnak – addig, amíg nem merül fel kétely a tekintetben, hogy a képviselő eltért a meghatalmazásban foglaltaktól – minden további feltétel nélkül joghatályosnak kell tekintenie a jogi képviselő nyilatkozatát (lásd: Abh., Indokolás [49]). Annak ellenére, hogy – a fentiekből következően – a pótmagánvádlót nyilatkoztatni nem szükséges, nem kizárt természetesen, hogy a tárgyaláson jelenlévő pótmagánvádló – bírósági felhívás nélkül is – a jogi képviselője nyilatkozatával összhangban nem álló kijelentést tesz, ami kételyt ébreszthet a tekintetben, hogy a jogi képviselő nyilatkozata megfelel-e a pótmagánvádló szándékának. Ebben az esetben az eljáró bíróság feladata a kétely tárgyaláson történő eloszlátása, illetve az esetleges ellentmondás felmerülésének megakadályozása, például oly módon, hogy a jogorvoslati nyilatkozatok megtételét megelőzően biztosítja az egyeztetés lehetőségét a pótmagánvádló és jogi képviselője számára a – kötelezően és kizárólag a jogi képviselő által megteendő – jogorvoslati nyilatkozat tartalmát illetően.
- [43] Az Alkotmánybíróság a fentiekben kifejtettek alapján megállapítja, hogy a fellebbezésről döntő ítéletábra végzésében megszorítóan értelmezte a jogi képviselő terjedelmére vonatkozó szabályokat. Ennek oka, hogy az ítéletábra a pótmagánvádló jogi képviselője által bejelentett fellebbezés érdemi elbírálásához a pótmagánvádas eljárásban irányadó jogszabályi rendelkezésekben foglaltakon felül olyan további feltétel fennállását (a pótmagánvádló tárgyaláson való jelenlétének hiányát) követelte meg, amely ellentétben áll a kötelező jogi képviselőt alkotmányosan elismert céljával, illetve nincsen összhangban a törvényhozó által megnyitott, a pótmagánvádlót megillető fellebbezési jog hatékony érvényesülésének Alaptörvényből fakadó – és a 28. cikke alapján a bíróságok jogértelmezésének alkotmányos kereteit kijelölő – követelményével sem. Az ítéletábra az alkotmányjogi panaszban kifogásolt jogértelmezéssel tehát a pótmagánvádló számára biztosított jogorvoslat jogalkotó által szándékolt terjedelmét oly mértékben leszűkítette, hogy ennek következtében megsértette az Alaptörvény XXVIII. cikk (7) bekezdésében garantált jogorvoslati jog hatékony érvényesülésének alkotmányos követelményét.
- [44] 4.2.3. Az Alkotmánybíróság álláspontja szerint a fentiekben vázolt alkotmányos kívánalmak értékelése alapján egyértelműen megállapítható a támadott ítéletábrai végzés alaptörvény-ellenessége, ezért csak a teljesség igényével utal az Alkotmánybíróság arra, hogy semmilyen körülmények között nem eshet a pótmagánvádló terhére, ha az eljáró bíróság – a pótmagánvádló jogi képviselője által megtett jogorvoslati nyilatkozattal kapcsolatban felmerült bármely bizonytalanság megszüntetése céljából – olyan eljárási szakaszban végez perbeli cselekményt, amelyben ehhez már joghatás nem társulhat.
- [45] 5. Az Alkotmánybíróság emlékeztet állandó gyakorlatára, amely szerint a bírói döntések alkotmányossági felülvizsgálatát lehetővé tevő alkotmányjogi panasz (Abtv. 27. §) az Alaptörvény 28. cikkének érvényesülését szol-

gáló olyan jogintézmény {3/2015. (II. 2.) AB határozat, Indokolás [18]}, amelynek elbírálása során az Alkotmánybíróság feladata, hogy az Alaptörvényben elismert alapjogoknak ténylegesen érvényt szerezzen. Ebből következően az Alkotmánybíróság feladatához tartozik annak megválaszolása is, hogy egy adott jogszabály mely jogalkalmazói értelmezése találkozhat az Alaptörvényben elismert jogokban rejlő egyes követelményekkel. Az Alkotmánybíróság a konkrét büntetőbírói döntés és a döntést támadó alkotmányjogi panaszban előadott kifogások értékelése során figyelembe veszi az Alaptörvény 24. cikk (2) bekezdés d) pontjában biztosított vizsgálati jogkörének határait is {13/2014. (IV. 18.) AB határozat, Indokolás [51]}. Ennek értelmében az Alkotmánybíróság mindaddig tartózkodik attól, hogy törvényértelmezési és szakjogi kérdésekben állást foglaljon {7/2013. (III. 7.) AB határozat, Indokolás [33], [38]}, amíg a jogalkalmazói jogértelmezés közvetlenül nem befolyásolja valamely alapjog gyakorolhatóságát és tényleges érvényesülését {13/2014. (IV. 18.) AB határozat, Indokolás [51]; megerősítve: 3208/2014. (VII. 21.) AB végzés, Indokolás [16]}.

- [46] Az Alkotmánybíróság megállapítja, hogy a pótmagánvádas eljárásban előírt kötelező jogi képviselethez kapcsolódó, a jelen ügyben kifogásolt bírósági döntésben kifejtett jogalkalmazói jogértelmezés közvetlenül befolyásolja (akadályozza) a jogorvoslathoz való jog hatékony és tényleges érvényesülését. A jogi képviselet rendelkezéseinek bírósági értelmezésekor a szakjogi szabályokkal egyidejűleg és azoktól elválaszthatatlanul, közvetlenül és intenzíven van jelen az alkotmányjog is, mivel a jogi képviselet terjedelmének bírósági értelmezése egyúttal az Alaptörvényben garantált alapvető jog közvetlen gyakorolhatóságáról is dönt. Az Alkotmánybíróság ennek megfelelően jelen ügy vizsgálatakor alkotmányossági szempontú értékelést lát el, amelyben az Alaptörvény 24. cikk (2) bekezdés d) pontjában biztosított hatáskörével élve végső soron maga nyújt garanciát arra, hogy a jogorvoslathoz való jog absztrakt alkotmányos mércéjétől nem szakad el a konkrét ügyeket elbíráló jogalkalmazói gyakorlat {hasonlóan lásd: 13/2014. (IV. 18.) AB határozat, Indokolás [51]}.
- [47] Az Abtv. 46. § (3) bekezdése felhatalmazza az Alkotmánybíróságot, hogy hatásköreinek gyakorlása során megállapítsa azokat az Alaptörvény rendelkezéseit érvényre juttató alkotmányos követelményeket, amelyeket a jogalkalmazóknak a jogszabályi rendelkezések alkalmazása során figyelembe kell venniük.
- [48] Az Alkotmánybíróság álláspontja szerint a kötelező jogi képviselet – Alkotmánybíróság által is elismert – céljával és a hatékony jogorvoslathoz való jog alkotmányos garanciarendszerével a Be. 56. § (4) bekezdése és a Be. 367/A. § (1) bekezdésének c) pontja együttes alkalmazása során az a bírói jogértelmezés áll összhangban, amely megfelel az alábbi követelményeknek.
- [49] A pótmagánvádló a fellebbezési jogát a pótmagánvádas eljárás tárgyalási szakaszában is kizárólag a szabályszerű meghatalmazással rendelkező jogi képviselője útján gyakorolhatja. Ennek megfelelően a bíróságnak a jogorvoslati nyilatkozat megtételére – ha szükséges, a nyilatkozat tartalmát érintő egyeztetés lehetőségének biztosításával – abban az esetben is a pótmagánvádló jogi képviselőjét kell felhívnia és a jogi képviselő jogorvoslati nyilatkozatát a pótmagánvádló képviseletében tett jognyilatkozatnak kell értékelnie, ha a pótmagánvádló a tárgyaláson jelen van.
- [50] A szabályszerű meghatalmazás feltételeinek vizsgálata, illetve annak biztosítása, hogy a jogi képviselő a pótmagánvádló szándékával megegyező jognyilatkozatot tegyen, az eljáró bíróság(ok) és nem az Alkotmánybíróság hatáskörébe tartozik. Az Alkotmánybíróság a fentiekben meghatározott tartalmú alkotmányos követelmény megállapításával tehát e körben végzett bírói jogértelmezés alkotmányos kereteit jelölte ki {3325/2012. (XI. 12.) AB végzés, Indokolás [14]}.
- [51] 6. A jogkövetkezmények körében az Alkotmánybíróság megállapította, hogy a Pécsi Ítélőtábla Bhar.I.15/2015/3. számú, az alkotmányjogi panaszban megsemmisíteni kért végzésében az Alaptörvény XXVIII. cikk (7) bekezdésében garantált jogorvoslathoz való jog sérelmét eredményező jogértelmezést fejtett ki, ezért az említett végzést az Alkotmánybíróság megsemmisíti.
- [52] Az Alkotmánybíróság döntése folytán a megsemmisített végzésben érdemben el nem bírált fellebbezést – a jelen határozatban meghatározott alkotmányos követelmények figyelembevételével – a Pécsi Ítélőtáblának el kell bírálnia.

V.

- [53] Az Alkotmánybíróság a határozat Magyar Közlönyben való közzétételét az Abtv. 44. § (1) bekezdésének második mondata alapján rendelte el.

Budapest, 2017. május 23.

Dr. Sulyok Tamás s. k.,
az Alkotmánybíróság elnöke

Dr. Balsai István s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Dienes-Oehm Egon s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Horváth Attila s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Hörcherné dr. Marosi Ildikó s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Juhász Imre s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Pokol Béla s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Salamon László s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Schanda Balázs s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Stumpf István s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Sulyok Tamás s. k.,
az Alkotmánybíróság elnöke,
az aláírásban akadályozott
dr. Szabó Marcel
alkotmánybíró helyett

Dr. Szalay Péter s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Szívós Mária s. k.,
előadó alkotmánybíró

Dr. Varga Zs. András s. k.,
alkotmánybíró

Alkotmánybírósági ügyszám: IV/2161/2015.

Közzétéve a Magyar Közlöny 2017. évi 75. számában.

• • •